YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

20 päivänä tammikuuta 2005 *

Asiassa C-27/02,

jossa on kyse tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan nojalla tehdystä ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka on esittänyt Oberlandesgericht Innsbruck (Itävalta) 14.1.2002 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 31.1.2002, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Petra Engler

vastaan

Janus Versand GmbH,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit C. Gulmann ja R. Schintgen (esittelevä tuomari),

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.5.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Engler, edustajinaan Rechtsanwalt K.-H. Plankel ja Rechtsanwalt S. Ganahl,

— Janus Versand GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt A. Matt,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer, jota avustaa Rechtsanwalt A. Klauser,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud ja W. Bogensberger,

kuultuaan julkisasiamiehen 8.7.2004 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1 ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä Brysselin yleissopimus) 5 artiklan 1 ja 3 kohdan sekä 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Engler, Itävallan kansalainen, jonka kotipaikka on Lustenau (Itävalta), ja Saksan oikeuden mukaan perustettu postimyyntiyritys Janus Versand GmbH (jäljempänä Janus Versand), kotipaikka Langenfeld (Saksa), ja joka koskee kannetta viimeksi mainitun velvoittamiseksi luovuttamaan ensin mainitulle voitto, koska lähetyksessä, joka oli osoitettu Englerille henkilökohtaisesti, mainittu yritys oli antanut Englerille sellaisen vaikutelman, että hän oli tämän voiton saanut.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Brysselin yleissopimus

3 Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräykset sisältyvät sen II osastoon, joka muodostuu 2–24 artiklasta.

4 Brysselin yleissopimuksen II osaston 1 jaksoon, jonka otsikko on "Yleiset määräykset", kuuluvan 2 artiklan 1 kappaleessa on seuraavanlainen periaatteellinen määräys:

"Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimessa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu."

5 Brysselin yleissopimuksen samaan jaksoon kuuluvan 3 artiklan ensimmäisessä kappaleessa määrätään seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän osaston 2–6 jakson määräysten nojalla."

6 Brysselin yleissopimuksen 5–18 artiklassa, jotka muodostavat sen II osaston 2–6 jakson, määrätään pakottavasta tai yksinomaisesta erityisestä toimivallasta.

7 Brysselin yleissopimuksen II osastossa olevaan 2 jaksoon, jonka otsikko on "Erityinen toimivalta", sisältyvässä 5 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

1) sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä; — —

— —

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahingon aiheuttanut teko sattui;

— —."

8 Samassa Brysselin yleissopimuksen II osastossa ovat 13–15artikla, jotka kuuluvat 4 jaksoon, jonka otsikko on "Toimivalta kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa".

9 Brysselin yleissopimuksen 13 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Kun asia koskee jonkun sellaista tarkoitusta varten tekemää sopimusta, jota ei voi pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä, jäljempänä 'kuluttaja', määräytyy tuomioistuimen toimivalta tämän jakson määräysten mukaisesti, jollei 4 artiklan ja 5 artiklan 5 kohdan määräyksistä muuta johdu, jos asia koskee:

1) irtaimen kauppaa ja hinta on suoritettava maksuerissä, tai

2) lainaa, joka on maksettava takaisin erissä, tai muuta luottoa, joka on tarkoitettu irtaimen tavaran kaupan rahoittamiseen, tai

3) muita sopimuksia, jotka tarkoittavat irtaimen tavaran tai palvelun toimittamista, jos

   a) sopimusta on edeltänyt erityinen tarjous tai ilmoittelu siinä valtiossa, jossa kuluttajalla on kotipaikka, ja

   b) kuluttaja on siinä valtiossa suorittanut sopimuksen tekemistä varten välttämättömät toimenpiteet.

Jos kuluttajan sopimuskumppanin kotipaikka ei ole sopimusvaltiossa, mutta hänellä on sellaisessa valtiossa sivuliike, agentuuri tai muu toimipaikka, katsotaan hänellä sivuliikkeen, agentuurin tai muun toimipaikan toiminnasta aiheutuvien riitojen osalta olevan kotipaikka tuossa valtiossa.

Tämän jakson määräyksiä ei sovelleta kuljetussopimuksiin."

10 Brysselin yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

"Kuluttaja voi nostaa kanteen toista sopimuspuolta vastaan joko sen sopimusvaltion tuomioistuimissa, missä tällä on kotipaikka, tai sen sopimusvaltion tuomioistuimissa, missä kuluttajalla itsellään on kotipaikka."

11 Tästä toimivaltasäännöstä voidaan poiketa ainoastaan, jos noudatetaan Brysselin yleissopimuksen 15 artiklassa mainittuja edellytyksiä.

Asiaa koskevat kansalliset säännökset

12 Itävallan kuluttajansuojalain (BGBl. 1979/140) 5 j §:ssä säädetään seuraavaa:

"Yritykset, jotka lähettävät tietylle kuluttajalle voittolupauksia tai vastaavia ilmoituksia, joiden muotoilun perusteella kuluttaja saa vaikutelman, että hän on voittanut tietyn palkinnon, ovat velvollisia suorittamaan palkinnon kuluttajalle; tällainen vaatimus voidaan esittää myös oikeudessa."

13 Tämä säännös lisättiin kuluttajansuojalakiin Itävallan etämyynnistä annetun lain (BGBl. I, 1999/185) 4 §:llä saatettaessa kuluttajansuojasta etäsopimuksissa 20 päivänä toukokuuta 1997 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 97/7/EY (EYVL L 144, s. 19) osaksi Itävallan oikeutta.

14 Tämä säännös tuli voimaan 1.10.1999.

15 Oberlandesgericht Innsbruck täsmentää ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessään, että tämän 5 j §:n tarkoituksena on antaa kuluttajalle oikeus nostaa kanne ja vaatia tuomioistuimessa "voittolupauksen" täyttämistä sellaisessa tapauksessa, jossa kuluttajaa on johdettu harhaan, koska elinkeinonharjoittaja on ottanut häneen henkilökohtaisesti yhteyttä ja antanut hänelle vaikutelman, että hän on voittanut palkinnon, vaikka todellinen tavoite on ollut tuotteiden tilaamiseen päätyminen, ilmenee vasta lähetyksessä pienellä painetusta tai huomaamattomassa paikassa olevasta, vaikein sanakääntein muotoillusta ilmaisusta.

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymys

16 Pääasian asiakirjoista käy ilmi, että vuoden 2001 alussa Engler vastaanotti Janus Versandilta, joka harjoittaa tavaroiden postimyyntitoimintaa, kirjeen, jonka viimeksi mainittu oli osoittanut hänelle henkilökohtaisesti hänen kotiosoitteeseensa. Tämä kirje sisälsi yhtäältä "maksuilmoituksen", jonka muoto ja sisältö saivat vastaanottajan uskomaan, että hän oli voittanut mainitun yhtiön järjestämissä "raha-arpajaisissa" 455 000 Itävallan šillingin (ATS) palkinnon, ja toisaalta yhtiön markkinoimien tuotteiden luettelon — yrityksen nähtävästi käyttäessä itsestään asiakassuhteissaan myös nimeä "Handelskontor Janus GmbH" — ja tämän luettelon mukana lomakkeen, jolla voi "tilata tavaranäytteitä sitoumuksetta". Englerille lähetetyssä mainoslehtisessä Janus Versand ilmoitti, että tämä voi myös ottaa yhteyttä seuraavaan Internet-osoitteeseen: www.janus-versand.com.

17 Maksuilmoituksessa on otsikkona sana "vahvistus" sekä lihavoidulla tekstillä voittonumero. Vastaanottajan nimi ja osoite ovat Englerin, hänet on merkitty kyseisen maksuilmoituksen saajaksi ja kokonaisuuteen on liitetty maininta "henkilökohtainen — ei siirrettävissä". Maksuilmoituksessa ilmoitetaan myös lihavoidulla tekstillä voittosumma numeroin (455 000 ATS) ja sen yläpuolella tämä sama summa kokonaisuudessaan kirjaimin, sekä Ulrich Mändercke -nimisen henkilön allekirjoittama vahvistus, joka todistaa, että "ilmoitettu palkintosumma on oikea ja hallussamme olevan asiakirjan mukainen", ja kyseisen allekirjoituksen yhteydessä on maininta "tutkinnon suorittaneiden ja valantehneiden asiantuntijoiden toimisto". Lisäksi Engleriä kehotettiin liimaamaan maksuilmoituksessa sille varattuun paikkaan lähetykseen oheistettu "toimiston virallinen merkki" ja palauttamaan Janus Versandille lomake, jolla voi tilata tavaranäytteitä sitoumuksetta. Maksuilmoituksessa on myös päivämäärälle ja allekirjoitukselle varattu ruutu, merkintä "täytettävä" ja petiitillä kirjoitettu viittaus osallistumista koskeviin ehtoihin ja voitetuksi väitetyn arpajaisvoiton luovuttamiseen. Englerin täytyi maksuilmoituksessa mainita, että hän oli lukenut ja hyväksynyt mainitut ehdot. Lopuksi ilmoituksessa kehotetaan sen saajaa palauttamaan kyseinen asiakirja asianmukaisesti täytettynä "jo tänään" tätä varten oheistetussa kirjekuoressa, jotta asia voidaan viedä eteenpäin.

18 Näissä olosuhteissa Engler palautti maksuilmoituksen kyseiselle yhtiölle, kuten Janus Versand oli häntä kehottanut tekemään, koska hän ajatteli sen riittävän luvatun 455 000 ATS:n voiton saamiseen.

19 Aluksi Janus Versand ei reagoinut lainkaan, ja sitten se kieltäytyi maksamasta Englerille mainittua summaa.

20 Viimeksi mainittu nosti silloin itävaltalaisessa tuomioistuimessa Janus Versandia vastaan kanteen, joka perustui pääasiassa kuluttajansuojalain 5 j §:ään, tämän yhtiön velvoittamiseksi maksamaan hänelle 455 000 ATS:n suuruinen summa korkoineen ja kuluineen. Englerin mukaan kyseinen vaatimus koskee sopimusta, koska Janus Versand houkutteli häntä voittolupauksellaan tekemään irtaimen kauppaa koskevan sopimuksen tämän yhtiön kanssa. Tällainen vaatimus perustuu kuitenkin myös muihin perusteisiin, erityisesti sopimusta edeltävien velvoitteiden laiminlyöntiin. Toissijaisesti pääasian kantaja katsoo, että hänen vaatimuksensa liittyy sopimukseen perustumattomaan vahingonkorvaukseen.

21 Janus Versand on kiistänyt itävaltalaisten tuomioistuinten toimivallan käsitellä mainittua vaatimusta korostamalla ensinnäkin, että kirje, johon vaatimus perustuu, ei ollut peräisin siltä vaan Handelskontor Janus GmbH:lta, joka oli toinen oikeushenkilö, toiseksi, että se ei ollut luvannut Englerille mitään voittoa, ja lopuksi, että sen ja viimeksi mainitun välillä ei ollut sopimussuhdetta.

22 Landesgericht Feldkirch (Itävalta) jätti 2.10.2001 Englerin kanteen tutkimatta toimivallan puuttumisen vuoksi, koska Engler ei sen mukaan kyennyt näyttämään toteen Janus Versandin ja voittolupauksen lähettäjän, joka oli "Handelskontor Janus GmbH, Postfach 1670, Abt. 3 Z 4, D-88106 Lindau", välistä yhteyttä.

23 Engler valitti tästä tuomiosta Oberlandesgericht Innsbruckiin.

24 Tämä tuomioistuin katsoo, että kansainvälistä toimivaltaa koskevan kysymyksen ratkaisemiseksi on tarpeen ottaa huomioon Brysselin yleissopimus. Tältä osin sen mukaan on tärkeää ratkaista se, onko Englerin nostaman kanteen osalta katsottava olevan kyse Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta sopimusta koskevasta asiasta vai onko kysymys mainitun artiklan 3 kohdassa tarkoitetusta sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevasta asiasta vai kuuluuko se kyseisen yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdan piiriin.

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Oberster Gerichtshof (Itävalta) oli jo esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle samanlaisen kysymyksen asiassa C-96/00, Gabriel, jossa annettiin tuomio 11.7.2002 (Kok. 2000, s. I-6367) eli tämän ennakkoratkaisupyynnön esittämisen jälkeen, mutta että kyseisen asian perustana olevat tosiseikat eroavat tämän tapauksen tosiseikoista. Nimittäin asiassa Gabriel kyseinen yritys oli tehnyt arpajaispeliin osallistumisen — ja näin ollen voitetuksi väitetyn palkinnon maksamisen – riippuvaiseksi kuluttajan ensin tekemästä tilauksesta, kun taas asiassa, joka on saatettu ennakkoratkaisua pyytäneen

tuomioistuimen käsiteltäväksi, voiton maksaminen ei ollut riippuvainen kuluttajan tekemästä tavaroita koskevasta tilauksesta eikä niiden toimituksesta Janus Versandin toimesta. Maksuilmoituksen lähettäminen oli tältä osin riittävää.

26 Kuitenkin samanaikaisesti väitettyä voittoa koskevan viestin kanssa kuluttaja oli vastaanottanut Janus Versandin tuoteluettelon ja lomakkeen, jolla hän voi tilata tavaranäytteitä sitoumuksetta ja jonka piti ilmeisesti houkutella vastaanottaja tekemään tämän yhtiön tarjoamaa irtainta tavaraa koskeva ostosopimus. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päättelee tästä, että edellä mainitussa asiassa Gabriel irtaimen tavaran kauppaa koskeva sopimus oli tehty ja sitä vastoin tässä tapauksessa riippumatta voittolupauksesta, joka mahdollisesti voidaan arvioida erikseen, osapuolten välillä oli kysymys ainoastaan sopimusta edeltävästä suhteesta.

27 Oberlandesgericht Innsbruck katsoo, että sen käsiteltävänä olevan oikeudenkäyntiasian ratkaisu riippuu näin ollen Brysselin yleissopimuksen tulkinnasta, joten se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko Itävallan kuluttajansuojalain 5 j §:ssä, sellaisena kuin tämä laki on muutettuna Itävallan etämyynnistä annetun lain — — 1 §:n 2 momentilla — — kuluttajille annettu oikeus vaatia oikeusteitse yrityksiltä palkintoja, jotka he ovat näennäisesti voittaneet, kun yritykset lähettävät (tai ovat lähettäneet) kuluttajille voittolupauksia, joiden muotoilun perusteella he saavat (tai ovat saaneet) vaikutelman, että he ovat voittaneet tietyn palkinnon, — — Brysselin yleissopimuksen

1) 13 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu sopimukseen perustuva vaatimus

vai

2) 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimukseen perustuva vaatimus

vai

3) 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskeva vaatimus

myös, kun kohtuullisen valistunut kuluttaja saattoi hänelle toimitettujen asiakirjojen perusteella päätellä, että hänen ei tarvinnut voittamansa määrän saadakseen tehdä muuta kuin palauttaa liitteenä oleva maksuilmoitus ja että palkinnon maksaminen ei riippunut tavaroiden tilauksesta ja toimituksesta voiton luvanneelta yritykseltä, kun voittolupauksen mukana kuluttaja on saanut tuoteluettelon ja lomakkeen, jolla hän voi tilata tavaranäytteitä sitoumuksetta?"

Ennakkoratkaisukysymys

28 Kun otetaan huomioon kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian tosiseikat, esitetyn kysymyksen on ymmärrettävä tarkoittavan sitä, onko toimivaltaisuutta koskevia Brysselin yleissopimuksen määräyksiä tulkittava siten, että kanne,

jolla kuluttaja vaatii sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaan, jossa hänellä on kotipaikka, sellaisen postimyyntiyhtiön, jonka kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa, velvoittamista luovuttamaan hänen näennäisesti voittamansa palkinto, koskee sopimusta Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tai 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla, vai siten, että se koskee sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta tämän yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tämä yhtiö on osoittanut hänelle hänen nimellään lähetyksen, jossa annetaan ymmärtää, että hänelle annetaan palkinto heti, kun hän vaatii sen maksamista palauttamalla maksuilmoituksen, joka on liitetty mainittuun lähetykseen, ja kun tähän lähetykseen sisältyi lisäksi saman yhtiön tuotteita koskeva mainosluettelo ja lomake, jolla hän voi tilata tavaranäytteitä sitoumuksetta, ilman, että mainitun palkinnon maksaminen riippuu tavaroiden tilaamisesta, ja vaikka todellisuudessa kuluttaja ei ole tehnyt tällaista tilausta.

29 Näin muotoiltuun kysymykseen vastaamiseksi on aluksi muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevan asian käsite kattaa kaikki sellaiset kanteet, joissa vaaditaan vastaajan vastuun toteuttamista ja jotka eivät liity sen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun sopimusta koskevaan asiaan (ks. mm. asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5565, Kok. Ep. IX, s. 749, 17 kohta; asia C-261/90, Reichert ja Kockler, tuomio 26.3.1992, Kok. 1992, s. I-2149, 16 kohta; asia C-51/97, Réunion européenne ym., tuomio 27.10.1998, Kok. 1998, s. I-6511, 22 kohta; em. asia Gabriel, tuomion 33 kohta ja asia C-167/00, Henkel, tuomio 1.10.2002, Kok. 2002, s. I-8111, 36 kohta).

30 Tästä seuraa, että aluksi on tutkittava, koskeeko kansallisessa tuomioistuimessa kyseessä olevan kaltainen kanne sopimusta.

31 Tältä osin on todettava, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohta koskee sopimuksia yleensä, kun taas sen 13 artikla koskee erityisesti erilaisia kuluttajan tekemiä sopimuksia.

32 Koska siis Brysselin yleissopimuksen 13 artikla on lex specialis -asemassa verrattuna sen 5 artiklan 1 kohtaan, on ensin ratkaistava, voiko kanne, jolla on tämän tuomion 28 kohdassa uudelleen muotoillussa ennakkoratkaisukysymyksessä kuvatut erityispiirteet, kuulua 13 artiklan soveltamisalaan.

33 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Brysselin yleissopimuksen ja siis muun muassa sen 5 artiklan 1 ja 3 kohdan ja 13 artiklan käsitteitä on tulkittava itsenäisesti, ja tällöin perustana on käytettävä lähtökohtaisesti yleissopimuksen järjestelmää ja tavoitteita, jotta taataan Brysselin yleissopimuksen yhtenäinen soveltaminen kaikissa sopimusvaltioissa (ks. mm. asia 150/77, Bertrand, tuomio 21.6.1978, Kok. 1978, s. 1431, 14–16 kohta; asia C-89/91, Shearson Lehman Hutton, tuomio 19.1.1993, Kok. 1993, s. I-139, 13 kohta; asia C-269/95, Benincasa, tuomio 3.7.1997, Kok. 1997, s. I-3767, 12 kohta; asia C-99/96, Mietz, tuomio 27.4.1999, Kok. 1999, s. I-2277, 26 kohta ja em. asia Gabriel, tuomion 37 kohta).

34 Erityisesti Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen osalta yhteisöjen tuomioistuin on nojautuen edellisessä kohdassa esitettyihin perusteisiin jo katsonut, että kyseisen kappaleen 3 kohtaa sovelletaan ainoastaan silloin, kun ensinnäkin kantaja on yksityinen kuluttaja, joka ei harjoita elinkeino- tai ammattitoimintaa, kun toiseksi kanne koskee tämän kuluttajan ja elinkeinonharjoittajana toimivan myyjän välillä tehtyä sopimusta, jossa on kyse irtaimen tavaran tai palvelun toimittamisesta ja jossa on syntynyt vastavuoroisia, riippuvuussuhteessa olevia velvoitteita näiden

kahden sopimuspuolen välille ja kun kolmanneksi 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdan a ja b alakohdassa luetellut kaksi erityistä edellytystä täyttyvät (ks. em. asia Gabriel, tuomion 38–40 kohta ja 47–51 kohta).

35 On todettava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa kaikki nämä edellytykset eivät täyty.

36 Nimittäin vaikka on riidatonta, että tämänkaltaisessa tilanteessa pääasian kantaja on todellakin Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettu kuluttaja ja että myyjä kääntyi kuluttajan puoleen kyseisen kappaleen 3 kohdan a alakohdassa määrätyin tavoin lähettämällä hänelle henkilökohtaisen kirjeen, joka sisälsi voittolupauksen, luettelon ja tilauskupongin, jossa myyjä tarjoaa myytäväksi irtainta tavaraa siinä sopimusvaltiossa, jossa kuluttaja asuu, jotta kuluttaja saadaan vastaamaan elinkeinonharjoittajan pyyntöön, tässä tapauksessa on kuitenkin niin, että viimeksi mainitun tekemä toimi ei johtanut kuluttajan ja elinkeinonharjoittajana toimivan myyjän välillä sellaisen sopimuksen tekemiseen, jolla on tässä määräyksessä tarkoitettu erityinen kohde ja jolla sopimuspuolet ovat tehneet molemminpuolisia sitoumuksia.

37 Siten on kiistatonta, että pääasiassa kuluttajan voittamaksi väitetyn palkinnon saaminen ei ollut riippuvainen siitä, että hän tilaa Janus Versandin tarjoamia tavaroita, ja itse asiassa Engler ei ollut tehnyt mitään tilausta. Lisäksi asiakirjoista ei käy mitenkään ilmi, että vaatiessaan luvatun voiton maksamista viimeksi mainittu olisi hyväksynyt minkäänlaista velvoitetta suhteessa mainittuun yhtiöön, olkoonkin, että voiton saamisesta aiheutuu kuluja.

38 Näin ollen Englerin pääasiassa nostaman kaltaisen kanteen osalta ei voi olla kyse Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla sopimusta koskevasta asiasta.

39 Vastoin sitä mitä Engler ja Itävallan hallitus väittävät, tätä toteamusta ei kumoa se tarkoitus, joka on mainitun määräyksen perustana, nimittäin asianmukaisen suojan takaaminen kuluttajalle, jota pidetään heikompana sopimuspuolena, eikä se seikka, että tässä tapauksessa Janus Versandin nimetylle kuluttajalle osoittaman lähetyksen mukana oli "tavaranäytteiden tilaus sitoumuksetta" -niminen lomake, jonka tarkoituksena oli aivan ilmeisesti houkutella viimeksi mainittu tekemään kyseisen yhtiön myymää tavaraa koskeva tilaus.

40 Kuten 13 artiklan sanamuodostakin käy ilmi, siinä nimittäin tarkoitetaan yksiselitteisesti kuluttajan tekemiä "sopimuksia, jotka tarkoittavat irtaimen tavaran tai palvelun toimittamista".

41 Tämän tuomion 36–38 kohdassa esitetty tulkinta saa vahvistusta Brysselin yleissopimuksen II osaston 4 jakson toimivaltaan kuluttajansuojaa koskevissa riita-asioissa liittyvien määräysten paikasta kyseisellä yleissopimuksella säännellyssä järjestelmässä.

42 Nimittäin mainitun yleissopimuksen 13–15 artiklassa määrätään poikkeuksesta tämän yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleessa määrättyyn pääperiaatteeseen, jonka

mukaan toimivalta on sen sopimusvaltion tuomioistuimilla, jossa vastaajalla on kotipaikka.

43 Tästä seuraa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan Brysselin yleissopimuksen toimivaltaa koskevia 13–15 artiklan erityisiä määräyksiä on tulkittava suppeasti, eikä niiden voida tulkita koskevan muita kuin yleissopimuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (ks. erityisesti em. asiat Bertrand, tuomion 17 kohta; Shearson Lehman Hutton, tuomion 14–16 kohta; Benincasa, tuomion 13 kohta ja Mietz, tuomion 27 kohta).

44 Koska Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen 3 kohtaa ei siten voida soveltaa asiassa, jolla on tämän tuomion 28 kohdassa uudelleen muotoillussa ennakkoratkaisukysymyksessä kuvatut erityispiirteet, on näin ollen tärkeää tutkia, voidaanko pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisen kanteen katsoa koskevan sopimusta yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

45 Tältä osin on heti alkuun todettava, että kuten Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan sanamuodostakin käy ilmi, siinä ei edellytetä sopimuksen tekemistä (ks. vastaavasti asia C-334/00, Tacconi, tuomio 17.9.2002, Kok. 2002, s. I-7357, 22 kohta).

46 On syytä myös muistuttaa, että yhteisöjen tuomioistuin on jo katsonut, että toimivalta ottaa käsiteltäväksi riita-asioita, jotka koskevat sopimusvelvoitteen olemassaoloa, on ratkaistava Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja että tätä määräystä voidaan siten soveltaa, vaikka asianosaisten välillä onkin riita siitä, onko kanteen perustana oleva sopimus syntynyt (ks. asia 38/81, Effer, tuomio 4.3.1982, Kok. 1982, s. 825, 7 ja 8 kohta).

47 Lisäksi oikeuskäytännöstä johtuu, että velvoitteita, jotka perustuvat yhdistyksen ja sen jäsenten väliseen jäsenyyssuhteeseen, on pidettävä Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina sopimusta koskevina asioina sillä perusteella, että yksityisoikeudelliseen yhdistykseen liittymisestä syntyy osapuolten välille läheinen suhde, joka on samanlainen kuin sopimuksen osapuolten välinen suhde (ks. asia 34/82, Peters, tuomio 22.3.1983, Kok. 1983, s. 987, Kok. Ep. VII, s. 95, 13 ja 15 kohta).

48 Edellä esitetystä seuraa, että yhteisöjen tuomioistuin ei tulkitse Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua käsitettä "sopimusta koskeva asia" suppeasti, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 38 kohdassa.

49 Tästä seuraa, että tämän tuomion 38 ja 44 kohdassa esitetty toteamus, jonka mukaan pääasiassa nostetun kaltaisen kanteen osalta ei ole Brysselin yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetulla tavalla kyse sopimusta koskevasta asiasta, ei sinänsä estä sitä, että tämän kanteen osalta voi kuitenkin olla kyse sopimusta koskevasta asiasta yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

50 Sen ratkaisemiseksi, onko pääasiassa kyseessä tällainen tilanne, on palautettava mieliin, että oikeuskäytännöstä seuraa yhtäältä, että vaikka Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa ei edellytetä sopimuksen tekemistä, velvoitteen tunnistaminen on kuitenkin välttämätöntä tämän määräyksen soveltamiseksi, koska kansallisen tuomioistuimen toimivalta vahvistetaan sopimusta koskevassa asiassa sen paikkakunnan mukaan, jossa kanteessa tarkoitettu velvoite on täytetty tai täytettävä (ks. em. asia Tacconi, tuomion 22 kohta). Toisaalta yhteisöjen tuomioistuin on useaan otteeseen katsonut, että mainitussa määräyksessä tarkoitetun sopimusta koskevan asian käsitteen ei voida katsoa tarkoittavan sellaista tilannetta, jossa osapuoli ei ole vapaaehtoisesti sitoutunut velvoitteeseen toiseen osapuoleen nähden (asia C-26/91, Handte, tuomio 17.6.1992, Kok. 1992, s. I-3967, Kok. Ep. XII, s. I-181, 15 kohta; em. asia Réunion européenne ym., tuomion 17 kohta; em. asia Tacconi, tuomion 23 kohta ja asia C-265/02, Frahuil, tuomio 5.2.2004, Kok. 2004, s. I-1543, 24 kohta).

51 Jotta voidaan soveltaa tätä 5 artiklan 1 kohtaa, joka koskee erityistä toimivaltaa sopimusta koskevassa asiassa, on määriteltävä se oikeudellinen velvoite, johon henkilö on vapaaehtoisesti antanut suostumuksensa suhteessa toiseen osapuoleen ja johon kanne perustuu.

52 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on todennut, että tässä tapauksessa yhtäältä elinkeinonharjoittajana toimiva myyjä on omasta aloitteestaan osoittanut kuluttajan kotiosoitteeseen tämän sitä mitenkään pyytämättä kirjeen, jossa hänet ilmoitettiin nimeltä palkinnon voittajaksi.

53 Tällaisessa lähetyksessä, joka toimitettiin vastaanottajille ja toteutettiin lähettäjän valitsemin keinoin ja joka perustuu ainoastaan tekijänsä vapaaehtoisuuteen, on näin ollen kysymys tämän tuomion 50 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetusta "vapaaehtoisesta sitoutumisesta" velvoitteeseen.

54 Lisäksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan voittolupaus, jonka on tällaisissa olosuhteissa tehnyt elinkeinonharjoittaja, joka ei selvästi tuonut esiin epävarmuustekijän olemassaoloa tai joka jopa käytti sellaisia muotoiluja, jotka johtavat kuluttajaa harhaan viimeksi mainitun houkuttelemiseksi tekemään sopimus tämän elinkeinonharjoittajan tarjoamien tuotteiden hankinnasta, saattaa perustellusti saada lähetyksen vastaanottajan uskomaan, että palkinto maksetaan hänelle heti, kun hän palauttaa oheistetun maksuilmoituksen.

55 Toisaalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen lähettämistä asiakirjoista käy ilmi, että riidanalaisen lähetyksen vastaanottaja nimenomaisesti hyväksyi hänen hyväkseen määrätyn voittolupauksen pyytämällä hänen näennäisesti voittamansa palkinnon maksamista.

56 Viimeistään tästä hetkestä lukien pääasian kaltaisissa olosuhteissa elinkeinonharjoittajan vapaaehtoisesti tekemä toimi on arvioitava sellaisen sitoumuksen synnyttäväksi toimeksi, joka sitoo tekijäänsä kuten sopimus. Näin ollen on sillä varauksella, että sitoumuksen lopullinen luokittelu kuuluu ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, todettava, että tässä asiassa täyttyy tämän tuomion 50 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettu edellytys siitä, että osapuoli on sitoutunut velvoitteeseen toista osapuolta kohtaan.

57 On syytä lisätä, että kuluttajan pääasiassa nostaman kaltaisella kanteella vaaditaan oikeusteitse elinkeinonharjoittajana toimivalta myyjältä näennäisesti voitetun palkinnon luovuttamista, jonka maksamisesta viimeksi mainittu on kieltäytynyt. Kanne perustuu näin ollen nimenomaan riidanalaiseen voittolupaukseen, koska näennäinen edunsaaja vetoaa kanteensa perusteeksi voittolupauksen täyttämättä jättämiseen.

58 Tästä seuraa, että pääasian kaltaisessa asiassa täyttyvät kaikki tarvittavat edellytykset Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi.

59 Julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 48 kohdassa esittämistä perusteista on todettava, että pelkästään sillä seikalla, että elinkeinonharjoittajana toimivalla

myyjällä ei ollut todellista tarkoitusta suorittaa luvattua voittoa lähetyksensä vastaanottajalle, ei ole merkitystä tältä osin. Ottaen huomioon sen, mitä on todettu tämän tuomion 45 kohdassa, sama koskee sitä, että palkinnon antaminen ei riippunut tavaroita koskevasta tilauksesta ja että kuluttaja ei tosiasiallisesti ollut tehnyt tällaista tilausta.

60 Näin ollen Englerin ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa nostaman kaltainen kanne kuuluu Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, joten ei ole enää tarpeen pohtia kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan sovellettavuutta, kuten käy ilmi tämän tuomion 29 kohdasta.

61 Edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että Brysselin yleissopimuksen toimivaltamääräyksiä on tulkittava seuraavalla tavalla:

— kanne, jolla kuluttaja vaatii sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaan, jossa hänellä on kotipaikka, sellaisen postimyyntiyhtiön, jonka kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa, velvoittamista luovuttamaan hänen näennäisesti voittamansa palkinto, koskee sopimusta Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla sillä edellytyksellä, että yhtäältä tämä yhtiö, jonka tavoitteena on houkutella kuluttajaa tekemään sopimus, osoittaa hänelle hänen nimellään lähetyksen, jossa annetaan ymmärtää, että hänelle annetaan palkinto heti, kun hän on palauttanut tähän lähetykseen oheistetun maksuilmoituksen, ja että toisaalta kyseinen kuluttaja hyväksyy myyjän ilmoittamat ehdot ja tosiasiallisesti vaatii luvatun voiton maksamista

— sitä vastoin vaikka mainittu lähetys sisältää lisäksi saman yhtiön tuotteita koskevan mainosluettelon ja lomakkeen, jolla voi tilata tuotenäytteitä sitou-

muksetta, niillä kahdella seikalla, että voiton suorittaminen ei riipu tavaroita koskevasta tilauksesta ja että kuluttaja ei itse asiassa ole tehnyt tällaista tilausta, ei ole vaikutusta edellä mainittuun tulkintaan.

Oikeudenkäyntikulut

62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen, sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen ja pöytäkirjaan

29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella, toimivaltamääräyksiä on tulkittava seuraavalla tavalla:

— **kanne, jolla kuluttaja vaatii sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaan, jossa hänellä on kotipaikka, sellaisen postimyyntiyhtiön, jonka kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa, velvoittamista luovuttamaan hänen näennäisesti voittamansa palkinto, koskee sopimusta Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla sillä edellytyksellä, että yhtäältä tämä yhtiö, jonka tavoitteena on houkutella kuluttajaa tekemään sopimus, osoittaa hänelle hänen nimellään lähetyksen, jossa annetaan ymmärtää, että hänelle annetaan palkinto heti, kun hän on palauttanut tähän lähetykseen oheistetun maksuilmoituksen, ja että toisaalta kyseinen kuluttaja hyväksyy myyjän ilmoittamat ehdot ja tosiasiallisesti vaatii luvatun voiton maksamista**

— **sitä vastoin vaikka mainittu lähetys sisältää lisäksi saman yhtiön tuotteita koskevan mainosluettelon ja lomakkeen, jolla voi tilata tuotenäytteitä sitoumuksetta, niillä kahdella seikalla, että voiton suorittaminen ei riipu tavaroita koskevasta tilauksesta ja että kuluttaja ei itse asiassa ole tehnyt tällaista tilausta, ei ole vaikutusta edellä mainittuun tulkintaan.**

Allekirjoitukset